

I. UVOD V MORALNO TEOLOGIJO

1. Metodologija

Zgodovina filozofije in teologije nam pričata o stalnem razvoju metodologij. Vsak večji znanstvenik je razvil svojo:

Aristotel v Organon,

Bacone v Novum Organom,

Cartesio v Discorso sul metodo,

Leibnitz v Ars combinatoria,

Wittgenstein v Tractatus,

Popper v Logika znanstvenega odkritja.

Metode so se tako poimenovala po avtorjih ali po načinu:

Socrates (ironična), Platon (dialoška), Aristotel (deduktivna in silogistična), Tomaž (resolutio – rešitev in compositio-uskladitev), Bacone (induktivna), Cartesij (analitična in sintetična), Kant (transcendentalna), Hegel (dialektična), Comt (pozitivna), Husserl (fenomenološka), Gadamer (hermenevtična), Adorno (negativna dialektika), Levi-Strauss (strukturalistična).¹

Teologija je srečanje med vero in razumom v kolikor je intellectus fidei – razumnost vere.

Teologija je srečanje med Božjo besedo in kulturo.

Hermenevtika tako upošteva pogled navzgor (razodeta resnica) kot navzdol (konkretna zgodovinska situacija).

---

¹ Mondin Battista, Dizionario enciclopedico di filosofia teologia e morale, Milano 1989, 477.

A. Teologija (moralna) združuje več metod. Ima šest stopenj - korakov:

1. **Fenomenološka:** analitič2. no obravnava č3. loveka kot osebo, ki je družbeno bitje in vse njegove temeljne aktivnosti: življenje, spoznavanje, hotenje, svoboda, jezik, kultura, delo in drugo.
4. **Metafizič5. na:** poglobljen pogled na č6. loveka in svet. Č7. lovekova oseba, narava, njegova duhovna razsežnost, odprtost do presežnega in več8. nega, želja po več9. nosti. Študij, ki vsebuje č10. lovekovo samorazumevanje in razumevanje v odnosu do Boga.

Ti dve metodi sta predhodni in zadevata predrazumevanje.

11. **Hermenevtič12. na:** uporablja sredstva, ki jih je razvila predvsem eksegeza. Najti avtentič13. ni smisel Božje besede.
14. **Sistematič15. na:** materijo sistematič16. no uredi in vzpostavi hierarhijo razodetih in spoznanih resnic. Najti najustreznejšo terminologijo za izražanje tistega, kar je bistveno.

Ti dve metodi sta centralni. Teolog z njima največ dela in sledi razodetju.

17. **Dialoška:** Skuša razložiti Božjo besedo v luč18. i znamenj č19. asa – sodobne kulture.
20. **Pastoralna:** Zbrati praktič21. ne aplikacije, socialno politič22. ne v katerih deluje odrešenjsko sporoč23. ilo.

Ti dve metodi sta zaključni. Teolog išče most med razodetjem in konkretno kulturo. Zadnji dve sta tudi praktični.

24. **Apologetič25. na:** je v službi obrambe resnice pred obstoječ26. imi kulturnimi tokovi.

B. Hermenevtika:

Ermeneuein (g.) = razlagati. Splošna teorija interpretacije. Tradicionalno je v teologiji pomenila pravila, ki določajo razlago svetega pisma. Zahvaljujoč Ricoeuru i Gadamerju ima danes širši pojem. Gre za razumevanje misli, miselnosti. Človek sam živi v zgodovini in v predrazumevanju samega sebe. Nova hermenevtika tako naredi korak nazaj, h koreninam, k izvoru. Postane neke vrte epistemologija eksegeze. Epistemologija zgodovinskih ved. Splošna teorija zgodovinskega vedenja. Splošna metoda duhovih ved. Spoznavni način tradicionalne H. je bil v shemi subjek-objekt. Zgodovinska besedila so viri. Na podlagi njih se odkrije preteklost. Cilj je bil najti in potrditi. Cilj: precizna opredelitev tega, kar je imel avtor namen povedati. Posredovati fotografijo zgodovine. Pomen zgodovinskega dejstva ni bil apliciran v sedanost in za sedanost. Ostal je v izolaciji preteklega dejstva.

N.H nastane, ko je shema subjekt – objekt postavljena pod vprašaj. Zgodovinsko razumevanje je analogno temu, ki ga je Kant uporabil za znanstveno razumevanje. Prekrižati subjekt in objekt pri spoznavanju pojava. Človek kot interpret se sam znajde v zgodovinski določenosti. Tako se ne more več postaviti pred predmet, kot čisti in neomadeževani opazovalec. To ne velja samo za zgodovino, ampak tudi za kulturo in naravo. Vedeti, poznati, spoznati ne pomeni predstaviti in razložiti, še manj ustvariti, ampak pomeni interpretirati in razumeti (interpretare in comprehendere). To je odkril Dilthey, ki je razdelal H. kot novo teorijo poznavanja zgodovinskih ved. Temelj za to spoznanje pa je doživetje (Erlebnis). Kasneje je to prevzel Heidegger, ki pripisuje H vlogo, da razvije eksistencialno analizo. Analizo temeljne strukture bivajočega Esserci (Dasein - tubiti). In končno Gadamer, ki koncipira H. predvsem kot študij jezika, ki je edini realen most med zgodovinskimi obdobji. In Ricoeur, ki H izenači s študijem religioznih simbolov. N.H tako zelo močno zadeva teologijo, še posebej Sveto pismo. Tako so se H. poslužili Bultman (H.demitizacije); Bonhoeffer (H.sekularizacije); Fuchs (H. besede kot zakrament); Ebeling (lingvistična situacija). Cerkevno učiteljstvo jo je potrdilo v Dei Verbum, n.12.²

---

2 N.d., str., 260-261.

C. Teologija morale, moralna teologija, teološka etika, krščanska etika

1. Epistemološki vidik:

Cicero pojem *moralis* izpelje iz latinske edninske besede *mos* in množinske različice *mores*. Izraz *moralis* je uporabil zato, da bi pokazal na razliko med grškim pojmom *etos* in latinskim pojmom *mos*. Beseda *mos* pomeni pravilo, predpis, zakon, navodilo. Beseda *mores* pomeni bolj vedenje, nравnost³. Grška beseda *ητος* (*etos*) pomeni značaj, življenjski nazor ali določeno življenje, za razliko od *ετος* (*etos*), ki pomeni način življenja ali delovanja. Grška različica naj bi izhajala iz sanskrske različice *sueth*, ki pomeni lastno delovanje. Cicero je z besedo *moralis* želel izraziti **razumno, svobodno in namensko delovanje**.

Kasneje se je začela ustvarjati razlika med moralo in etiko predvsem v smislu, da je moralnost postajala vedno bolj domena krščanske morale (teološke etike). Pojem morale vedno bolj prevzema teologija, medtem ko je etika ostala v uporabi predvsem na področju filozofije. Danes govorimo o etiki kot o filozofiji, ki govori o nравnosti. **Ko govorimo o etiki mislimo bolj na filozofsko utemeljevanje človekovega delovanja**. Moralnost je bolj povezana s človekovim konkretnim delovanjem na podlagi načel, norm in pravil vedenja. **Ko govorimo o moralni teologiji govorimo o normativnem vidiku človekovega delovanja v odnosu do Boga**.

Ker besedo 'moralnost' v slovenskem jeziku lahko hitro povežemo z besedo 'morati', ki v izvoru nimata ničesar skupnega, je ustvarila določen predsodek do besede morala in moralnost kot nekaj, kar je obvezno, prisiljeno, ukazano in zapovedano. Podoben prizvok je dobila ta beseda tudi v tujih jezikih, zato se je predvsem v zadnjih desetletjih začela uporabljati beseda **krščanska etika** ali **krščanski etos** (namesto moralna teologija). Ko govorimo o etosu mislimo na tiste etične ali moralne drže, ki so skupne določeni skupini in imajo kolektivni pomen. O etosu lahko govorimo tudi v primeru posameznega človeka kadar govorimo 'to je njegov etos', 'to je njegova etična drža ali zadržanje'⁴. Nasprotje moralnosti je amoralnost.

Kar zadeva izvorni pomen besede *moralis* (*mos, mores*), ne gre samo za vprašanje pravil, predpisov in zakonov, ampak gre tudi za vprašanje vedenja, zadržanja. Gre za način življenja in delovanja, ki je povezan z **(1) razumnim, (2) svobodnim in (3) namenskim delovanjem**. Razumno, svobodno in namensko delovanje določajo človekovo delovanje in odločanje, s tem pa tudi njegovo moralno in etično delovanje. Človek je edino živo bitje, ki se pri svojih odločitvah lahko ravna v skladu s svojim razumom, spoznanji, svobodo, ima pri tem določene namene in cilje h katerimi teži ter v skladu s tem uporablja tudi ustrezna sredstva.

---

³ Kadar v slovenskem jeziku govorimo o morali, mislimo na nравnost.

⁴ V slovenskem prostoru je to besedo uveljavil Vladimir Truhlar s knjigo *Pokoncilski etos*. S knjigo želi v slovenskem prostoru odpraviti predsodke, ki so obstajali v povezavi z besedo morala in moralnost kot zgolj nekaj normativnega, kar predpisuje in zapoveduje in ki v človeku kot svobodnem bitju prej prebuja refleks odpora kot priljubljenost.

2. Materialni in formalni predmet moralne teologije

Ko govorimo o moralni teologiji, govorimo o vedi, vsaka veda pa ima svoj materialni in formalni vidik ali predmet. **Materialni predmet** je snov, ki jo obravnavamo: biblični etos, naravni zakon, vest, univerzalne in kategorialne norme, moralna, življenjska in konkretna odločitve, kreposti...

Formalni predmet obravnava pod katerim vidikom obravnavamo prej našete materialne predmete.

Tako kot na področju filozofskih tokov ugotavljamo, da vsebujejo različne vidike pod katerimi vstopajo k določenimi aktualnimi vprašanji, velja tudi za teologijo in moralno teologijo. Poznamo več možnih pristopov k moralni teologiji:

trinitaričen: K obravnavanju človeka in vprašanjem, ki zadevajo njegovo etično in moralno odločitev pristopamo z vidika troedinega Boga.

ekleziološki: K obravnavanju človeka pristopamo z vidika razumevanja Cerkve (kot jo pojmuje 2. vatikanski koncil) kot skrivnostno Kristusovo telo in božje ljudstvo.

kristocentrični-antropološki: Na vseh posameznih področjih materialnega predmeta osnovne moralne teologije bomo iskali odgovor na vprašanje, kaj to pomeni za razumevanje človeka kot takega (antropološka dimenzija) in kaj za razumevanje Boga (teološka dimenzija). Kristus kot Bog in človek v sebi združuje božjo in človeško osebo. Zato nam kristocentrična antropologija kot formalni pristop k obravnavanju moralnih vprašanj omogoča, da po eni strani ohranimo pozornost do tistega kar je **naravno človeško** (izhaja iz dejstva stvarjenja), na drugi strani pa to kar je naravno in človeško osvetljujemo z vidika **odrešenja** (razodevanje Boga).

Zapoved ljubezni do bližnjega, Boga in samega sebe, hoja za Kristusom... so tipično biblični pojmi, ki imajo v moralni teologiji središčno vlogo. Novozavezna zapoved ljubezni do bližnjega in Boga v sebi že zajema vse kar razumemo pod pojmom kristocentrična antropologija. Na ravni moralnega ravnanja sta odnos do Boga in bližnjega postavljena skozi perspektivo dogodka Jezusa Kristusa na enakovredni ravni. Gre za odnos med etičnim in kulturnim, med našim življenjskim zadržanjem in bogočastjem. Kristocentrični pristop k moralno teološkemu vprašanju je tisti, ki najbolj ustreza duhu 2. vatikanskega koncila, ki je v dekretu *O duhovniški vzgoji* (točka 16) posebej poudaril naj se moralna teologija vrne nazaj k bibličnim izvirov in se bolj napaja z duhom Svetega pisma. Na tak način bo moralna teologija samo sebe prenovila, ker je bila v neosholastiki in vse do 2. vatikanskega koncila močno utemeljena na naravnem zakonu kot tomistični filozofski predpostavki. Nastajala je nevarnost, da bi se biblični ali svetopisemski duh v moralni teologiji izgubil.

3. Vira Moralne teologije: naravno (racionalno) spoznanje in razodetje (vera)

Moralna teologija izhaja iz dveh temeljnih virov:

Naravno (racionalno) spoznanje izvira iz človekovih umskih sposobnosti. To pomeni, da določene stvari prepoznamo iz stvarstva samega.

Razodetje (vera) nam osvetljuje razum. Posebnost vere ne spreminja človekove racionalne strukture, ampak lahko spremeni spoznanja do katerih ta struktura pride. Zato že T. Akvinski govori o razumu osvetljenem od vere. Osnovni princip spoznavanja (tudi na področju moralne teologije) je razum osvetljen od vere ali razum, ki sebe vedno vidi v odnosu. Razum, ki sebe ne vidi v odnosu, ki želi biti tako avtonomen, da bi vse spoznal sam v sebi in sam iz sebe, je absolutno avtonomen in izven vsake relacije. Obstajajo filozofske šole, ki trdijo, da je mogoče vse spoznati v moči lastnega razuma in ni potrebno nobenega razodetja od zunaj.

V preteklosti je bila pod vplivom pozitivizma in scientizma prisotna ideja, da je znanost samo tista znanost, ki lahko preko eksperimenta preveri podatke na katerih stoji. Zaradi tega so pozitivne znanosti postale kriterij za znanstvenost.

To težavo zasledimo še danes, posebej znotraj Univerze, ki združuje naravoslovne fakultete z humanističnimi. Pri vseh kriterijih za preverjanje npr. proforskega kadra, napredovanja, znanstvenih del... se vedno znova dogaja, da se kriteriji pozitivnih znanosti želijo navreči kot kriteriji tudi za humanistične znanosti. To problematiko je dobro obravnaval nemški filozof in teolog **W. Pannenberg**. Gre za vprašanje racionalne kritike teologije kot znanosti. Iz kantovske tradicije je prisotno razlikovanje med teoretičnim in praktičnim umom. Teoretični um ugotavlja dejstva, praktični um vrednoti. Postavlja se vprašanje, ali so znanstvene tiste vede, ki nekaj ugotavljajo in preverjajo ali so znanstvene lahko tudi tiste vede, ki vrednotijo. Teoretiki znanosti so prišli do spoznanja, da pri vsaki znanosti lahko govorimo o štirih elementih, ki jo opredeljujejo, pa naj bodo to pozitivne znanosti ali znanosti, ki vrednotijo:

1. predmet raziskovanja (jasno definiran predmet s katero se znanost ukvarja)
2. lastna metodologija (metoda dela)
3. jezik
4. koherentni sistem (sistem, ki je znotraj znanosti logičen. no postavljen)

① Pannenberg trdi da, če vsebuje teološka veda ali katerakoli druga humanistična veda vse štiri elemente, potem lahko o njej govorimo kot o znanosti.

, Nobene vede (tudi pozitivne) ni brez določenih antropoloških ali filozofskih predpostavk. Vsaka veda ima določeno predpostavko na podlagi katere pristopa k obravnavanju svojega predmeta.

V tem smislu danes teoretiki nimajo težav s tem, da ne bi humanističnim vedam in s tem moralni teologiji in etiki priznali njihovo znanstvenost.

Predmet raziskovanja moralne teologije je človekovo mišljenje, odločanje, delovanje in ravnanje sredi sveta iz odnosa do Boga, ki se je učlovečil v osebi Jezusa Kristusa. Vsak človek je tako ali drugače etičen, posebnost odnosa vernega človeka ali kristjana pa je v tem, da deluje iz odnosa do Boga. Iz tega odnosa izhaja posebna antropologija (posebnost pogleda na samega sebe) in z njo poseben pogled na svet in reševanje konkretnih moralnih in etičnih problemov. Moralnost ali etičnost ni posebnost kristjana ali vernika. Posebnost kristjana ali vernika je njegova posebna podoba Boga in odnos do Njega. Posledica je posebna antropologija, ki je predpostavka za moralno in etično delovanje.

Avtorji, ki so se ukvarjali z raziskovanjem znanstvenosti humanističnih znanosti so prišli do spoznanja, da ne obstaja nobena znanstvena racionalnost brez **predpostavk**. V vsaki znanosti (tudi pozitivni) so določene predpostavke. Te predpostavke so povezane tudi z različnimi zgodovinskimi pogojenostmi. Vsaka veda ima sebi lasten zgodovinski razvoj. Iz tega razvoja

so razvidne predpostavke na katerih je določena veda v določenem časovnem obdobju temeljila. Nova spoznanja lahko predpostavke zamenjajo. To pomeni, da tudi moralna teologija operira z aksiomi in hipotezami, ki jih nova spoznanja lahko spremenijo.

Ker v preteklosti ljudje niso imeli znanja o tem kako človek deluje kot spolno bitje, so imeli zelo različne predstave o spolnem dejanju, rodnosti, spočetju... Zato nam spoznanja, ki prihajajo iz pozitivnih znanosti (biologija, kemija, medicina, biogentika...) prinesejo nove podatke, ki lahko bistveno vplivajo in spremenijo pogled o etičnem in moralnem delovanju na tem področju. Na področju spočetja človekovega življenja je dolgo časa veljalo prepričanje, da je ves človek vsebovan v moškem semenu in da je ženska samo v vlogi »razorane zemlje« v katero mora seme pasti, da lahko vzkljuje. Ženska je bila s svojim telesom samo v vlogi »hranilne snovi« za moško seme, ki je vseboval celega človeka. Danes vemo, da je za spočetje potrebna tako moška kot ženska spolna celica (razen pri kloniranju). Danes tudi vedno znova prihaja do problemov na katere ni neposrednega odgovora v Svetem pismu. S tem pa ni rečeno, da nam razodetje ne more sugerirati nekih temeljnih spoznanj za to, da bi našli odgovor na neko konkretno vprašanje, ki se postavlja v sodobni zgodovini.

Vsaka veda mora biti **odprt sistem**. To pomeni, da mora vsaka znanost vedno znova preverjati tako svojo paradigmo, kakor svoje aksiome in teze na katerih gradi. V tem smislu ni ničesar tako stalnega in trdnega, da ne bi moralo biti tudi drugače. Vsaj metodološko je pomembno imeti to dejstvo pred očmi. Seveda pa to ne zadeva temeljnih vprašanj vere, kot je dogma o Jezusu Kristusu kot Bogu in človeku.

Sklep

Izhodišče: Kaj moramo storiti?

- a. Izhajamo iz pluralne in sekularizirane predpostavke. Prehod iz enega v drugi načb. in življenja.
- c. Srečd. anje z dogodkom Jezusa Kristusa. Sledi vprašanje, kako?
- e. Nov essere ima za posledico nov načf. in delovanja. Nov biti s Kristusom je originalen, poseben, specifičg. en. Postane zahteva. Odločh. itev za partnerstvo in za soodloči. anje.
- j. Predmet vprašanja je osebni odgovor.
- k. Vzorec odgovora na vprašanje je Ef 2,8-10.

»Z milostjo ste namreč odrešeni po veri, in to ni iz vas, ampak je Božji dar. Niste odrešeni iz del, da se ne bi kdo hvalil. Njegova stvaritev smo, ustvarjeni v Kristusu Jezus za dobra dela; zanje nas je Bog vnaprej pripravil, da bi v njih živeli.«